

بررسی ذبح شرعی از دیدگاه فقه اسلامی

پوهنیار عبدالناصر نصرت^{۲۰}

تقریظ دهنده: پوهاند محمد ابراهیم ابراهیمی

مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم
اجتماعی پوهنتون کابل، ۳ (۳) ۱۳۹۹

چکیده

ذبح در لغت به معنای بریدن سر حیوانات است، در فقه اسلامی ذبح یکی از راه‌های تذکیه‌ی حیوانات است که با بریدن رگ‌های چهارگانه‌ی گردن حیوان، تحقق پیدا می‌کند. ذبح قربانی جهت تقرب به پروردگار از زمان ابوالبشر حضرت آدم^(ع) شروع شد، وقتی که دو فرزندش هابیل قوچی را و قابیل مقداری گندم را به عنوان قربانی به بارگاه خداوند تقدیم نمودند. وسیله‌ی که برای ذبح حیوان استفاده می‌شود، باید از جنس آهن برنده مانند کارد باشد. استقبال بی‌سابقه‌ی غیر مسلمانان از گوشت‌های ذبح حلال نیز نشان‌دهنده‌ی بهداشتی بودن و کیفیت بهتر این محصول است. نتایج تحقیقات علمی در جهان، با کیفیت بودن، ماندگاری زیادتر و نیز ذبح بدون درد چهارپایان در ذبح اسلامی را به اثبات رسانیده است.

اصطلاحات کلیدی: ذبح؛ ذبیحه؛ ذابح؛ اسلام؛ مسلمان

A Study Of Religious Slaughter From The Perspective Of Islamic Jurisprudence

Jr. Teaching: Abdul Naser Nasrat

Abstract

Slaughter literally means beheading animals. In Islamic jurisprudence, slaughter is one of the ways of purifying animals, which is achieved by cutting the four veins of the animal's neck. The slaughter of the sacrifice for the nearness of God began in the time of Abu al-Bashar, Adam (PBUH) when his two sons, Abel ram and Cain, offered some wheat as a sacrifice to the court of God. The tool used to slaughter the animal must be made of iron, such as a knife; unless one does not have access to it and fears that the animal will perish, in which case slaughtering with another sharp object such as a stone is correct.

Keywords: Slaughter; Sacrifice; Slaughterer; Islam; Muslim

ارجاع

نصرت، عبدالناصر. (۱۳۹۹). بررسی ذبح شرعی از دیدگاه فقه اسلامی. مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم اجتماعی پوهنتون کابل، شماره ۳ (۳)، صص ۳۰۵ - ۳۱۴.

^{۲۰} استاد پوهنځی شرعیات، پوهنتون کابل

مقدمه

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَحَ قُلُوبَ الْعَارِفِينَ بِنُورِ هِدَايَتِهِ وَزَيَّنَهَا بِالْإِيمَانِ وَمَا أَلْهَمَهَا مِنْ حِكْمَتِهِ أَحْمَدُهُ حَمْدَ عَارِفٍ لِعَظَمَتِهِ مُقَرَّبٍ بِوَحْدَانِيَّتِهِ وَعَلَىٰ مِنْ خَتَمَ بِهِ الرِّسَالَةَ أَفْضَلَ صَلَاتِهِ وَتَحِيَّتِهِ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَىٰ الْمَخْصُوصِ بِإِظْهَارِ مِلَّتِهِ عَلَى الْمَلِكِ كُلِّهَا وَدَوَامِ شَرِيعَتِهِ إِلَىٰ آخِرِ الدَّهْرِ وَنَهَائَتِهِ وَعَلَىٰ آلِهِ الْكِرَامِ وَجَمِيعِ صَحَابَتِهِ وَعَلَىٰ التَّابِعِينَ لَهُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ بِإِحْيَاءِ سُنَّتِهِ.

أَمَّا بَعْدُ:

بعد از حمد و ثنای خداوند و درود بی‌پایان بر پیغمبر بزرگوارش، آن ذات بی‌چون را شکرگزار هستیم که بنده را توان نگاشتن چند سطر پیغامون موضوع «بررسی ذبح شرعی در فقه اسلامی» را اعطا نمود. خوراک انسان موضوع بسیاری از مسائل فقهی است. ذبح حیوانات، یکی از مهم‌ترین مسائل در این زمینه است که شرایط و مقررات خاصی بر این مسأله حکم فرما است. مسأله‌ی حلیت یا حرمت ذبیحه‌ی اهل کتاب، از دیرباز محل بحث فقیهان بوده است؟ در این باره، محل اختلاف این است که آیا حلیت ذبیحه، مشروط به مسلمان بودن ذبح‌کننده است، یا در صورتی هم که ذبح توسط اهل کتاب صورت گیرد، گوشت حیوان ذبح شده حلال است؟ فقیهان اهل سنت در مواجهه با این مسأله، به دو دسته تقسیم شده‌اند: غالب فقیهان اهل سنت به حلیت گوشت حیوان ذبح شده توسط اهل کتاب معتقدند، قائلان به حرمت ذبیحه‌ی اهل کتاب، از میان ادله‌ی نقلی به آیاتی اشاره کرده‌اند که مسلمانان را منع می‌کند از خوردن آن چه نام خداوند بر آن برده نشده است و نیز به روایاتی استناد می‌کنند که ذبیحه‌ی اهل کتاب را حرام می‌دانند. موافقان حلیت نیز به آیه‌ی پنجم سوره‌ی مائده استناد کرده‌اند، هم‌چنین آن‌ها به روایاتی تمسک کرده‌اند که به طور صریح یا ضمنی به حلیت ذبیحه‌ی اهل کتاب اشاره دارند. آن‌ها ادعای اجماع را باطل اعلام کرده و روایاتی را که از تناول ذبیحه‌ی اهل کتاب منع کرده است، بر کراهت حمل می‌کنند.

تاریخ‌چه‌ی ذبح قربانی

ذبح قربانی جهت تقرب به پروردگار از زمان ابو البشر حضرت آدم علیه السلام شروع شد، وقتی که دو فرزندش هابیل قوچی را و قابیل مقداری گندم را به عنوان قربانی به بارگاه خداوند تقدیم نمودند. به دستور و روال آن زمان آتشی از آسمان آمده، قربانی هابیل را سوخت که این علامت قبولیت بود و قربانی قابیل به حال خود باقی ماند.

در قرآن مجید این واقعه‌ی تاریخی چنین آمده است: **﴿إِذْ قَرَّبْنَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ﴾**

ترجمه: وقتی که (هابیل و قابیل، پسران آدم) قربانی تقدیم کردند از یکی (یعنی هابیل) پذیرفته شد و از دیگری (قابیل) پذیرفته نشد. بعد از آن این عمل در تمام ادیان سماوی به عنوان یک عبادت و ذریعه‌ی قرب و در مناسبات و مواقع خاص به عنوان یک دستور و آیین جای ماند. این جاست که می‌بینم تمام ملت‌ها اعم از پیروان ادیان سماوی و غیر سماوی با ذبح حیوان یا صدقه دادن پول و کالا به بارگاه خداوندی یا معبودهای باطل خویش تقرب می‌جویند.

ذبح

حلال شدن گوشت شاید تنها دلیلی باشد که در نگاه اول برای انجام ذبح اسلامی حیوانات از سوی مسلمانان مطرح می‌شود در اسلام ذبح حیوانات آب‌زیست مستثنی شده است و بیشتر در مورد پستانداران و پرندگان حلال‌گوشت مورد استفاده قرار می‌گیرد. این روش با جسم برنده رگ‌های گردن حیوان بریده شده و خروج خون از سر و گردن صورت می‌گیرد. ریشه‌ی قرآنی این دستورات فقهی از آیات سوره‌ی مائده و سوره‌ی بقره استخراج شده است. چنان‌چه الله متعال (ج) می‌فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنَّ كُنتُمْ بِآيَاتِهِ تَعْبُدُونَ * إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالذَّمَّ وَكَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهَلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَن اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ *

ترجمه: ای مؤمنان از پاکیزه‌های آن‌چه روزی‌تان کرده ایم، بخورید و اگر تنها خدای را می‌پرستید او را سپاس بگزارید. (بدانید که خداوند) تنها بر شما خودمرده و خون و گوشت خوگ و آن‌چه نامی جز نام خدا به هنگام ذبحش برده باشند، حرام کرده است. اما اگر کسی درمانده شود، بی‌آن‌که تجاوزکار و زیاده‌خواه باشد، (و از آن‌ها بخورد)، گناهی بر او نیست، چرا که خداوند آمرزگار مهربان است.

حَرَّمْتُ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالذَّمَّ وَكَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبحَ عَلَى النَّصَبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسَقُ الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُم دِينِكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ * يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ * الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ * . ترجمه: اما آن گوشت‌ها

۲۲- عظیمی، عبدالسلام، (۱۳۸۲ هـ ش). قرآن مجید با ترجمه و تفسیر مختصر، ط اول، ص ۱۴۱.

۲۳- القرآن کریم، (سوره بقره، آیات ۱۷۲ و ۱۷۳).

۲۴- القرآن کریم، (سوره مائده، آیات ۳ الی).

و چیزهای که خوردنش بر شما حرام شده، گوشت مردار و خون و گوشت خوک و گوشت حیوانی است که هنگام ذبح نام غیر خدا بر آن برده شده و حیوانی که خفه شده و یا به وسیله کتک مرده، یا سقوط کرده و یا به وسیله ضربت شاخ حیوانس دیگر مرده و یا هم درنده‌ی از آن خورده باشد؛ مگر آن که آن را زنده در یابید و ذبح کنید. آنچه به رسم جاهلیت برای بت‌ها ذبح شده و نیز این که اموال یک‌دیگر را به وسیله اوتار (با چوبه‌ی تیر) قسمت کنید، امروز است که دیگر کفار از ضدیت با دین شما مأیوس شدند، دیگر از آن‌ها نترسید و تنها از من بترسید، امروز است که دین شما را تکمیل کردم و نعمت خود بر شما را تمام نمودم و امروز است که دین اسلام را برای شما پسندیدم و آنچه گفتیم حرام است، در حال اختیار حرام است - اما، اگر کسی در محلی که قحطی طعام است به مقداری که از گرسنگی نمی‌رد نه زیاده‌تر که به طرف گناه متمایل شود، می‌تواند بخورد که خدا آمرزگار رحیم است.

از تو می‌پرسند چه چیزهایی بر ایشان حلال است؟ بگو آن چه پاکیزه است برایتان حلال است و نیز آن چه که از میان حیوانات شکاری که تعلیم داده‌اید از قبیل سگ و باز و ببر تنها سگ، شکار کند به شرطی که تعلیم یافته باشد، می‌توانید از نیم‌خورده آن‌ها بخورید، به شرطی که هنگام رها کردن سگ، جهت شکار نام خدا را برده باشید و از خدا بترسید و در شکار حیوانات زیاده‌روی نکنید که خدا در حساب‌گری سریع است.

امروز همه پاکیزه‌ها برایتان حلال شد و نیز طعام کسانی که اهل کتابند، برای شما حلال و طعام شما برای آنان حلال است و نیز زنان پاک‌دامن مؤمن و زنان پاک‌دامن اهل کتاب که قبل از شما مسلمانان دارای کتاب آسمانی بودند، برای شما حلال است. البته به شرط این که اجرت‌شان را که به جای مهریه در زن دائمی است، بدهید. آن‌هم به پارسائی نه زناکاری و رفیق‌گیری و هر کس منکر ایمان باشد، اعمالش باطل می‌شود و در آخرت از زیان‌کاران است.

توضیح مفاهیم

ذبح: در لغت به معنای بریدن سر حیوانات است. در فقه اسلامی، ذبح یکی از راه‌های تذکیه‌ی حیوانات است که با بریدن رگ‌های چهارگانه‌ی گردن حیوان، تحقق پیدا می‌کند.

ذبیحه: عبارت از اصطلاحی است که به حیوان ذبح شده اطلاق می‌گردد.

ذایح (مذکی): به ذبح‌کننده ذایح گفته می‌شود و یا شخصی است که حیوان را می‌کشد.

اثبات علمی دلایل ذبح اسلامی

در ذبح اسلامی شکافی در عرض یک ثانیه‌ی بر روی گردن انجام می‌شود که با یک چاقوی تیز، همه رگ‌های گردن به جز طناب نخاعی قطع شده و با این عمل، خون‌ریزی به سرعت و ناگهانی اتفاق می‌افتد. در این حالت به سرعت فشار خون از دست رفته و مغز دچار فقرخون شده و هیچ‌گونه دردی را حیوان احساس نمی‌کند. شرایط در این نوع ذبح این است که سر از بدن جدا نشده و هنگام ذبح تا خارج شدن روح از بدن باقی بماند. اگر طناب نخاعی قطع شود فیبر عصبی که به قلب می‌رود ممکن است آسیب دیده و سبب توقف فعالیت قلب گردد. بنابراین، ایستایی خون داخل عروق اتفاق می‌افتد. از جنبه‌ی علمی، هنگامی که برش در قسمت گردن ایجاد می‌شود، پیام این برش به سرعت به مغز مخابره شده و مغز به دلیل کاهش فشار خون، پیام عصبی را از کانال نخاعی (اتصال سر به نخاع) به قلب می‌فرستد.

شیوه‌ی ذبح شرعی

شرایط تحقق ذبح شرعی در اسلام عبارتند از: وسیله‌ی ذبح از جنس آهن باشد، رو به قبله بودن حیوان، زنده بودن حیوان قبل از ذبح، مسلمان بودن ذبح‌کننده، بر زبان آوردن نام خدا و بریدن چهار رگ گردن به طور کامل از زیر گلو.

شرایط ذابح

- ذابح باید مسلمان باشد؛
- ذابح باید عاقل باشد، یعنی ذابح مست و دیوانه نباشد و
- ذابح باید بالغ باشد یعنی ذبح کودک غیر ممیز حلال نیست.

شرایط ذبح

- حیوان مورد نظر باید حلال گوشت باشد؛
- روبه قبله بودن ذبیحه: روبه قبله بودن ذبیحه هنگام ذبح در صورت امکان. در این‌که همه قسمت جلوی بدن ذبیحه، یعنی صورت، سینه، گلو و شکم حیوان باید روبه قبله باشد یا روبه قبله بودن محلّ ذبح (گلو) کفایت می‌کند؛
- چنان‌چه از روی فراموشی یا جهل و یا ندانستن قبله، حیوان به طرف قبله ذبح نشود، اشکال ندارد؛
- بردن نام خدا توسط ذابح، هنگام ذبح: بردن نام خدا توسط ذابح، هنگام ذبح، مانند گفتن بسم الله، الحمد لله و یا سبحان الله؛

- زنده بودن ذبیحه هنگام ذبح: زنده بودن ذبیحه هنگام ذبح در صورت مشتبه بودن حال حیوان بین مرگ و حیات، چنانچه پس از ذبح حرکتی که گویای حیات باشد، مانند برهم زدن چشم‌ها، دست و پا زدن یا تکان دادن دم از آن سرزنند یا از بدنش خون متعارف بیرون آید و یا بنابر قولی، هر دو نشانه تحقق یابد، حکم به زنده بودن و حلیت حیوان می‌شود؛
- ذبح کردن حیوان از طرف گلو بنابر قولی: ذبح کردن حیوان از طرف گلو و نه پشت سر، بنابر قول گروهی از فقها. در مقابل، گروهی دیگر، ذبح از قفا را نیز در صورتی که حیوان قبل از بریدن اوداج اربعه‌اش و بعد از آن زنده باشد، صحیح دانسته‌اند؛ البته با اختلاف در لزوم حیات مستقر یا کفایت صرف حیات، هرچند غیر مستقر، چنانکه گذشت و
- پی‌درپی بریدن اوداج اربعه: پی‌درپی بریدن اوداج اربعه، به گونه‌ی که همه رگ‌های چهارگانه قبل از جان دادن حیوان بریده شوند.

آلت ذبح

- آلت ذبح باید از جنس آهن برنده، مانند کارد باشد؛ بنابراین، ذبح با آلت دیگر صحیح نیست، مگر در صورت دست‌رسی نداشتن به آن و بیم تلف شدن حیوان که در این صورت، ذبح با شیء تیز دیگری مانند سنگ، صحیح است.

مستحبات ذبح

- بستن دو دست و یک پا و باز گذاشتن پای دیگر در ذبح گوسفند و بستن هر چهار دست و پا و رها کردن دم در ذبح گاو، تیز کردن آلت ذبح و سریع بریدن رگ‌ها؛ عرضه‌ی آب بر حیوان قبل از ذبح، رو به قبله بودن ذابح هنگام ذبح و بردن و خواباندن حیوان برای ذبح به ملایمت و نرمی.

مکروهات ذبح

- ذبح کردن حیوان در منظر دیگر حیوانات؛
- ذبح کردن در شب؛
- فرو بردن چاقو در پشت حلقوم و کشیدن آن به سمت جلو، به گونه‌ی که حلقوم از پشت بریده شود و
- بریدن نخاع قبل از جان دادن حیوان.

^{۲۶} جواهر الکلام، محمد حسن نجفی. (۱۲۶۶). ج ۳۶، ص ۴۳۹۹'۱۰۰. ناشر جامعه مدرسین قم ایران.

در ذبح اسلامی حیوان احساس درد نمی‌کند

در این حالت قلب با فشار بیشتری به عمل تلمبه‌ی خود ادامه داده تا فشار از دست رفته را جبران کند. به این سبب خون بیشتری از لاشه خارج شده و به دلیل خروج خون بیشتر، گوشتی با ماندگاری طولانی و بهداشتی حاصل می‌شود. برخلاف نظر گروهی از حامیان حقوق حیوانات که این روش را موجب درد برای حیوان تلقی کرده‌اند، اثبات شده که حیوان احساس درد نمی‌کند و حرکت دست و پایی که پس از برش سریع گلو با چاقوی تیز انجام می‌دهد، وابسته به درد نیست بلکه وابسته به اتساع و انقباض عضلات است که خون‌رسانی در آن‌ها کاهش یافته است و روش‌های جای‌گزین غربی‌ها مثل شوک برقی یا خنجر سوراخ‌کننده‌ی جمجمه یا بی‌هوشی با گاز و... به مراتب برای حیوان دردناک‌تر بوده و حتی منجر به جنون گاوی می‌شود که در خبرنامه‌های علمی آلمان به آن اشاره شده و حتی کشتار به وسیله‌ی ماشین‌های شکافنده‌ی مغز در اروپا بر اساس یافته‌های علمی که سبب جنون گاوی می‌شود، ممنوع شده است.

روش‌های بی‌هوشی با شوک برقی از کیفیت گوشت می‌کاهد

استقبال کم سابقه‌ی غیر مسلمانان از گوشت‌های ذبح حلال نیز نشان‌دهنده‌ی بهداشتی‌تر بودن این شیوه و کیفیت بهتر و ماندگاری بیشتر این محصول است. روش‌های بی‌هوشی با شوک برقی که در سال‌های اخیر در همه کشورهای غیر اسلامی معمول شده از کیفیت گوشت می‌کاهد و بعضی تحقیقات علمی که در دانمارک انجام شده مؤید این نظر است. اما کشتارگاه‌های دام به دلیل ضریب ایمنی برای پرسنل خود، به این موضوع تن داده‌اند. در حالی که روش‌های جای‌گزین برای این ایمنی هم وجود دارد. آنچه مسلم است؛ با کیفیت بودن، سالم بودن، بهداشتی‌تر بودن و ماندگاری افزون‌تر گوشتی که با روش ذبح اسلامی (تذکیه) فراهم آمده، امروزه با یافته‌های علمی دانش‌مندان برای جهانیان امری مسلم است که از افتخارات شریعت مطهر اسلام است.

تحلیل ذبح اسلامی

بعضی از کشورهای غربی و غیر اسلامی، مخالف ذبح اسلامی هستند و چنین شیوه‌ی را برای کشتن حیوانات، عذاب‌دهنده می‌دانند. اما برخی دیگر معتقدند که اگر حیوانی به درستی ذبح شود، پس از چند ثانیه در حالی از خماری فرو می‌رود و دست و پا زدنش تنها ناشی از واکنش‌های عصبی است. این در حالی است که قطع نخاع حیوان در هنگام ذبح، شلیک گلوله به مغز او یا وارد کردن شوک الکتریکی به بدنش، (که در بیشتر کشورهای غیر اسلامی انجام می‌شود) موجب قطع ضربان قلب

می‌شود. در این صورت، مقداری قابل توجه از خون در رگ‌ها و موی‌رگ‌ها باقی می‌ماند که فسادپذیری گوشت را بالا می‌برد. در بسیاری از منابع اسلامی، به مواردی مانند خوش رفتاری با حیوانات، تیز بودن چاقو، سرعت عمل در ذبح و... اشاره شده است تا حیوان کم‌تر عذاب بکشد. با ارزیابی دستورات عمده جهت ذبح حلال و مقایسه‌ی آن‌ها با دلایل علمی به نظر می‌رسد که پس از ذبح مقدار زیادی از خون پمپ شده توسط قلب سریعاً از محل برش خارج می‌شود و افت سریع فشار خون ایجاد می‌شود. در نتیجه مغز از مهم‌ترین منبع اکسیژن محروم شده در نهایت این امر منجر به شوک عمیق و بی‌هوشی می‌شود. به دلیل محرومیت مغز از خون در اثر خون‌ریزی شدید، ضربان قلب حیوان شدیداً افزایش می‌یابد تا جریان خون به مغز و دیگر قسمت‌های بدن افزایش یابد. انقباضات شدید عضلانی و تشنج آغاز می‌شود که عکس‌العمل‌های فیزیولوژیک اتوماتیک هستند تا خون به قسمت‌های بالائی به خصوص مغز فرستاده شود. این انقباضات شدید عضلانی و تشنج دردناک نیستند، در نهایت مقدار زیادی از خون به دلیل انقباضات عضلانی و فشار ناشی از آن خارج می‌شود که این نکته منجر به خون‌گیری دام و کیفیت بیشتر گوشت می‌شود. برش سریع و ناگهانی هیچ دردی را ایجاد نمی‌کند. زیرا ساختارهای زیر پوست به غیر از پایانه‌های اعصاب حسی فاقد حساسیت به درد هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

بعضی از کشورهای غربی و غیر اسلامی، مخالف ذبح اسلامی هستند و معتقدند که حیوانات در ذبح اسلامی بسیار متعذب می‌شوند در حال که به اثبات رسیده است که در ذبح اسلامی شکافی در عرض چند ثانیه بروی گردن حیوان مذبوح ایجاد گردیده که همه رگ‌های گردن حیوان به جز نخاع شوکی قطع شده و با این عمل خون‌ریزی به سرعت اتفاق می‌افتد. درین حالت فشار خون از دست رفته باعث می‌شود مغز دچار فقر خون شده و هیچ‌گونه درد را حیوان احساس نکند.

فقها در مورد ذبیحه‌ی اهل کتاب اختلاف دارند، اکثر آن‌ها معتقدند که ذبیحه‌ی اهل کتاب حلال است. اما برخی معتقدند که ذبیحه‌ی اهل کتاب حرام است، اما قول راجع بر اساس دلایل قرآن کریم و حدیث این است که ذبیحه‌ی اهل کتاب حلال است.

بعد از بحث و پژوهش درین موضوع به نتایج آتی می‌رسیم:

۱. در فقه اسلامی ذبح یکی از طریقه‌های تذکیه‌ی حیوان است که با بریدن رگ‌های چهارگانه‌ی گردن حیوان تحقق پیدا می‌کند.

۲. کشتن حیوان ذریعه‌ی شلیک گلوله به مغز حیوان و یا توسط شوک الکتریکی که موجب قطع ضربان قلب گردد و مقدار زیاد خون در رگ‌ها و موی‌رگ‌ها باقی می‌ماند، در اسلام حرام می‌باشد.

۳. ذبح حیوان حلال به طریقه اسلامی با اندک‌ترین درد انجام می‌شود.

۴. طریقه‌های غیرشرعی باعث تعذیب و درد بیشتر حیوانات می‌گردد.

در ذبح حیوانات شروط آتی در نظر گرفته می‌شود:

- حیوان باید حلال گوشت باشد؛

- به طرف قبله خوابانده شود؛

- در وقت ذبح (بسم الله و الله اکبر) گفته شود؛

۵. برخی کفار به گوشت حیوان ذبح شده به طریقه‌ی اسلامی رجوع می‌کنند؛

۶. نتایج تحقیقات علمی در جهان با کیفیت بودن، ماندگاری زیادتر و نیز ذبح بدون درد چهارپایان را در ذبح اسلامی به اثبات رسانیده است و

۷. استقبال بی سابقه‌ی غیر مسلمانان از گوشت‌های ذبح حلال نیز نشان‌دهنده‌ی بهداشتی‌تر بودن این شیوه و کیفیت بهتر و ماندگاری بیشتر این محصول است.

منابع

- القرآن الکریم.
- ابن کثیر ابولداء، الحافظ عمادالدين اسماعيل بن کثير. (۱۴۰۵ هـ ق). تفسير القرآن العظيم. بيروت عالم الكتب.
- البخاری، محمد بن اسماعيل. (۱۴۲۶ هـ ق). مختصر صحيح البخاری، القاهرة. المكتبة الصفا، الطبعة الاولى.
- الحنفی، احمد بن علی ابوبکر الرازی الجصاص. (۱۴۰۵ هـ ق). احکام القرآن. المحقق: محمد صادق القمحاوی-عضو لجنه، بيروت.
- الشافعی، ابو عبدالله محمد بن ادريس. (۱۳۹۳ هـ ق). الام للشافعی بيروت، دارالمعرفة.
- تولین، رید. (۱۳۶۳). انسان در عصر توحش، ترجمه محمود عنایت، هاشمی، ۱۳۶۳.
- جواهر الکلام، محمد حسن نجفی. (۱۲۶۶). ج ۳۶، ص ۴۳۹۹'۱۰۰. ناشر جامعه مدرسین قم ایران.
- عثمانی، محمد تقی. (۲۰۰۳ م). بحوث فی قضایا فقهیه معاصره، مكتبة معروفة، كويته پاکستان.
- طباطبائی، محمد حسین، بت تفسير الميزان، ج ۱۴.
- طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البيان، ج ۷.
- طباطبای، تقی، منهاج الصالحين، القمی. ۱۳۰۱. ج ۷، ص ۱۴. ناشر قم ایران.
- فروید، زیگموند. (۱۳۶۲). توتم و تابو، ترجمه باقر ایرجپور، آسیا، جاول. ج ۱، ص ۳۲. ناشر مکتبه خمی ایران.